

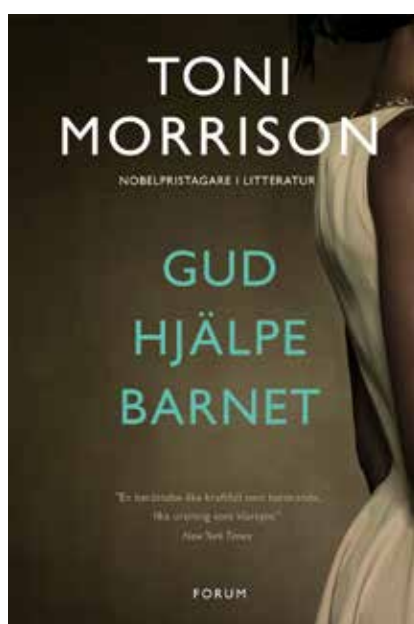
”Vad man gör mot barn har betydelse, och de kanske inte glömmer”

Toni Morrison: *Gud hjälpe barnet*
 Forum, 2016
 ISBN: 9789137149035

Toni Morrison fick Nobelpriset i litteratur 1993. Hennes namn på boken var först: *The Wrath of Children – Barns vrede*. ”Vad man gör mot barn har betydelse, och de kanske inte glömmer”, säger hon. Hennes berättelse för oss till den amerikanska södern för 50–60 år sedan, men utspelas mest i nutid. Trots att slaveriet sedan länge var avskaffat, skriver Morrison om hur rastänkande ändå fanns kvar i det allmänna medvetandet och gör så än idag: ”Långt inne i ordet amerikan finns associationen till ras”. *Gud hjälpe barnet* lär oss mycket om hur makt formar dem som inte har den, och om hur barndomserfarenheter formar människan, mer eller mindre, brutalt eller mildare. Den röda tråden ”Vad man gör mot barn ...” är där hela tiden, osynlig, men där för den som har ögon att se.

Boken har många spår, och berättelsen går undan. Det är en drabbande bok med ett mycket livligt språk, lättläst trots sitt allvar. Litterärt kanske man kunde önska att en del av spåren utvecklades mer, en del karaktärer och delar av berättelsen känns inte riktigt färdigbearbetade. Men nu är författaren idag åttiofyra år, och då tackar jag för det hon ger.

Berättelsen för oss rakt in i de färgades värld. Vi lär känna Sweetness Bridewell som var så ljushyllt att hon kunde passera för vit, och så var även hennes man Louis. Hudfärgen gav dem privilegier och de utnyttjade fördelarna på ett självklart sätt. De gick på vita toaletter,

tog för sig butikernas gratiserbjudanden avsedda för vita och drack aldrig vatten ur dricksvattenfontäner märkta ”Coloreds”. Men när Sweetness och Louis kom till rådhuset för att gifta sig låg två biblar framlagda. Där måste de lägga sina händer på den som var märkt ”Negroes”. Den andra var till för de vita.

”**Bibeln! Kan man överträffa det?**”, skriver Morrison, ”Min mor var husjungfru hos ett rikt vitt par. De åt den mat hon lagade, och insisterade på att hon skulle skrubba deras ryggar när de satt i badet ... och jag vet inte vilka fler tjänster de bad henne om ... men att vidröra samma bibel – aldrig!”

Sweetness och Louis fick en dotter, Lula Ann. Den nyföddas hud var mörkare än föräldrarnas. ”Hon var så svart att hon

skrämdde mig”, säger Sweetness. I takt med att den lilla växte upp, djupnade hudens svärta, den blev absolut kolsvart. Sweetness hatade Lula för det, så mycket att hon i ett ögonblick till och med tog en kudde och lade över flickans ansikte. Men Sweetness ångrade sig och gjorde inte om det. Lulas hudfärg fick maken Louis att beskylla henne för otrohet. Hon bedyrade sin oskuld, och invände att det svarta arvet kunde komma ifrån honom, men Louis lämnade henne ändå ensam med barnet. Han hördes inte mera av men skickade pengar.

Moderns avsky mot dottern var djup. Flickan sökte och sökte bekräftelse från sin mor, hon ville bli sedd och erkänd, älskad. Sweetness menade att hon genom sin känslomässiga kyla lärde sitt barn hur det är att leva som svart. Sweetness sa att barnets hudfärg var ”... ett kors hon alltid kommer att få bära. Det är inte mitt fel! Det är inte mitt fel! Det är det inte.” Sweetness värderingar var präglade av uppväxten i en värld där allt definierades av vita. «Det finns de som menar att det är fel att gruppera folk efter hudfärg – ju ljusare, desto bättre – i stadsdelar, klubbar, kyrkor och till och med skolor. Men hur skulle vi annars kunna hålla kvar ens ett uns av värdighet?»

När Lula var sju år uppstod ett uppror på hennes skola där en lärare misstänktes för otukt med elever. Flickans längtan efter uppmärksamhet från modern gjorde att hon vittnade falskt att hon sett och kunde intyga osedliga handlingar. Sweetness fanns i rättssalen när Lula vittnade och lärarinnan Sofia Huxley

Toni Morrison. Foto: Forum Förlag.

straffades med fängelse i tjugufem år eller livstid. På hemvägen sökte modern Lulas hand, log mot henne, och höll den där hela vägen, och den var varm.

Lula tog sig senare namnet Bride. Hon utvecklades till en strålande skönhet, slank, och svart. Hon flyttade hemifrån, blev framgångsrik med eget företag i kosmetikbranschen, och omsorgsfullt stylad av en kollega: "Aaah! Du ska alltid vara klädd i vitt – bara vitt! Alltid! Tänk kolsvart och is! En panter i snö! Eller chokladdoppade praliner – mmmm ...".

Bride hade en pojkvän, Booker, och livet lekte ett tag. Vacker och välklädd, köpte sig Bride en Jaguar och skickade pengar till Sweetness. Men barndomslögnen i rättssalen förföljde henne alltjämt. När Sofia Huxley, efter femton år, kom ut från fängelset, försökte Bride betala sin skuld genom att överösa henne med pengar och presenter. Men den forna lärarinnans uppdämda vrede tog

överhanden. Hon slog Bride sönder och samman. Vems var skulden?

Booker lämnade henne en dag. Men de hade det ju så bra? Vad var problemet? «Du är inte den kvinna jag vill ha!» skrek han. "Det tycker inte jag heller!" svarade Bride. Booker försvann. Bride försökte spåra honom. Efter en tid tar hon sin Jaguar och söker honom med hjälp av en adress på ett kvitto, som leder till en släkting till Booker i Kalifornien, långt hemifrån. Men på en ödlig skogsväg kör hon av vägen och stukar en fot så illa att hon inte kan stödja på den. En liten flicka med gröna ögon kommer fram till henne. Flickan heter Rain och säger att hon har rymt hemifrån. Rain hade drivits hemifrån av sin prostituerade mamma när hon i stället för att betjäna en kund bitit honom. "Jag kan hämta hjälp!" försäkrade Rain och tog med Bride till ett marijuanarökande hippiepar som bodde med sina katter i en skogshydd och som vänligt tog hand om Bride.

När Bride repat sig fortsatte hon genom Kaliforniens skogar till en liten stad, Whiskey. Där har Booker en avlägsen släkting, Olive, som berättar om Bookers barndom, att han hade en bror, Adam, som kidnappades i femårsåldern av en pedofil, misshandlades svårt och slängdes bort i en kulvert att dö. Kroppen var sargad och rutten när den återfanns. Booker hade levt med detta minne, alltför svårt att berätta, till och med för Bride. Hon fick reda på att han sedan en tid bodde i ett litet grannhus och Olive visar Bride vägen dit. Paret finner varandra igen och beslutar att ge förhållandet en ny chans. De flyttar ihop, och Sweetness får ett brev som berättar att de väntar barn.

Boken slutar med hennes välgångsönskningar till dem: "Lycka till! Och Gud hjälpe barnet."

Ragnhild Greek

RAGNHILD GREEK. Bor i Alsike Knivsta, pensionerad folkhögskollärare. Anställd av Svenska kyrkans mission som lärare i Zimbabwe, Tanzania och Sydindien av och till 1972–1989. Gift, tre barn, åtta barnbarn